

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-69>

УДК 342:351

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

PECULIARITIES OF MANAGING FINANCIAL RESOURCES OF LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES UNDER MARTIAL LAW

Осипенко Світлана Олександрівна

кандидат економічних наук, старший викладач,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2872-7944>

Ярема Любов Василівна

кандидат економічних наук, доцент,
ВП НУБіП «Бережанський агротехнічний інститут»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0987-1227>

Щебликіна Інна Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент,
Запорізький національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3214-8478>

Osypenko Svitlana

Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

Yarema Liubov

Separated subdivision of NULES of Ukraine «Bereshany Agrotechnical Institute»

Shcheblykina Inna

Zaporizhzhia National University

Стаття присвячена актуальним питанням управління фінансовими ресурсами місцевих органів самоврядування в умовах воєнного стану. На основі ретроспективного аналізу виділено ключові етапи формування фінансово спроможних територіальних громад здатних ефективно функціонувати в умовах гібридної війни. Визначено ключові зміни в нормах бюджетного законодавства відносно управління фінансовими ресурсами місцевих органів самоврядування, що запроваджені в умовах воєнного стану. Проаналізовано доходи та видатки місцевих бюджетів в період з січня по вересень 2021–2022 рр., що дало змогу виокремити особливості управління фінансовими ресурсами місцевих органів самоврядування в умовах воєнного стану. Запропоновано подальші кроки в напрямі формування ефективної системи управління фінансовими ресурсами місцевих органів самоврядування в умовах воєнного стану.

Ключові слова: управління, децентралізація, фінансові ресурси, місцеві бюджети, воєнний стан, органи місцевого самоврядування, фінансова стійкість.

The article is devoted to topical issues of managing financial resources local self-government bodies under martial law. Based on a retrospective analysis, the key stages of the implementation reform local self-government and territorial organization power, which ensured the formation of financially capable territorial communities capable functioning effectively in difficult conditions, were highlighted. Each of the stages implementation specified reform is characterized and the degree of implementation reforms of each stages is determined. The key changes in the norms of budget legislation regarding the management financial resources local self-government bodies have been identified, introduced in the conditions of martial law. The composition and structure revenues local budgets of Ukraine in the period from January to September 2021–2022 were analyzed. The key factors that determined the

growth of tax revenues in the structure local budgets during the period martial law in the country were determined. The characteristics of other sources income formation local budgets are given, taking into account the peculiarities of the present. The features of the distribution local budget revenues between general and special funds are considered. The composition and structure of expenditures local budgets Ukraine in the period January-September 2021–2022 were analyzed. The characteristic features of the distribution financial resources local authorities between their own and delegated powers, taking into account the requirements and threats military operations, were highlighted. It was established that as a result of making changes to the norms of the budget legislation, stable and sufficiently effective financing activities local authorities was ensured in modern conditions large-scale military aggression. The specified changes in the norms of the budget legislation made it possible to react promptly and overcome the consequences of military aggression and the economic crisis. Further steps in the direction of the formation an effective system management financial resources local self-government bodies in the conditions of martial law are proposed.

Keywords: management, decentralization, financial resources, local budgets, martial law, local self-government bodies, financial sustainability.

Постановка проблеми. Від початку активної фази війни російської федерації проти України, 24 лютого 2022 року Указом Президента України № 64/2022 [1] на всій території держави було введено режим воєнного стану. Країна почала жити в нових реаліях, а саме: ведення бойових дій та окупація значних територій країни, ракетні обстріли та руйнування об'єктів цивільної та критичної інфраструктури, зростання кількості тимчасово переміщених осіб та зовнішня міграція громадян України і, як результат значні демографічні зсуви у всіх регіонах країни, стрімке зниження економічної активності та зростання дефіциту державного бюджету тощо.

Відтак до традиційних викликів, які поставали перед органами державної та місцевої влади до початку широкомасштабної війни, додалися нові, адже воєнний стан передбачає надання органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки. Відповідно саме ці групи видатків є пріоритетними при виконанні бюджетів всіх рівнів, але на органи місцевого самоврядування все ж таки йде найбільше навантаження в межах фінансового забезпечення зростаючих соціальних потреб мешканців територіальних громад, що відповідає принципам децентралізації.

Отже за умов воєнного стану управління бюджетними ресурсами як місцевих органів самоврядування, так і держави в цілому характеризується певними особливостями, що обумовлено впливом ряду ендогенних та екзогенних факторів які дуже складно, а іноді не можливо спрогнозувати та врахувати при плануванні та безпосередньому виконанні бюджету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми управління фінансовими ресурсами місцевих органів самоврядування знайшли достатньо змістовне відображення в працях таких вітчизняних науковців, як Возняк Г. В. [2], Жеребило І. В. [2], Малиняк Б. С. [3], Мартиненко В. О. [4], Пелехатий А. О. [5] та багато інших. Так в результаті посилення процесів децентралізації влади в Україні значний науковий інтерес викликали питання реалізації бюджетної політики саме на місцевому рівні, запровадження положень адміністративно-територіальної реформи, формування фінансово стійких та не залежних місцевих бюджетів тощо.

Значний науковий доробок у вивчені окреслених питань здійснено на основі вивчення світового досвіду. Проте з моменту введення воєнного стану перед органами місцевої влади, як і всією державою постали новітні виклики та загрози, нівелювання негативного впливу яких на життєдіяльність суспільства потребує змістовних наукових досліджень. До того ж слід відмітити, що Україна перша європейська держава з часів Другої Світової війни, яка стикається з повномасштабною воєнною агресією. Тому в сучасній європейській науці відсутні дослідження, які би могли допомогти вітчизняним науковцям в напрямі подолання негативних наслідків в системі державного управління зумовлених війною.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення особливостей управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану, виокремлення проблем та обґрунтування напрямів їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Починаючи з 2014 р. в наслідок анексії російською федерацією Автономної Республіки Крим та частини територій Донецької

та Луганської областей, а також бойових дій, які тривали в межах цих областей, Україну охопила системна криза, що торкнулась всіх сфер суспільного життя, а також галузей та секторів економіки на усіх рівнях управління.

Відповідно на той час гостро постала потреба в розбудові демократичного суспільства та реалізації реформ спрямованих на стабілізацію політичної, економічної та фінансової систем країни, а також європейську інтеграцію України, та зміцнення її суверенітету. Однією з ключових реформ в даному напрямі стала реформа децентралізації влади мета якої полягала у формуванні ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, узгодження інтересів держави та територіальних громад [6].

Згідно з положеннями Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [7] означену реформу було проведено в три етапи (рис. 1).

Кожний з етапів передбачав сукупність заходів спрямованих на забезпечення формування фінансово спроможних громад, здатних задовольняти не лише мінімальні соціальні потреби населення, а й забезпечувати комплексний та системний розвиток територій, стимулювати підприємницьку діяльність тощо.

Не дивлячись на те, що реформа децентралізації влади все ще не завершена, а її кінцевий етап реалізації відкладається на невизначений строк, слід відмітити, дана реформа вважається найуспішнішою та найефективнішою реформою за часів незалежності України. Адже нова законодавча база значно посилила мотивацію до міжмуніципальної консолідації в країні, створила належні правові умови та механізми для формування спроможних територіальних громад сіл, селищ, міст, які об'єднують свої зусилля у вирішенні нагальних проблем. Також вже виправдала себе нова модель фінансового забезпечення місцевих бюджетів, які отримали певну автономію і незалежність від центрального бюджету [8]. До того ж протистояння повномасштабній війсьній агресії та результативне подолання її

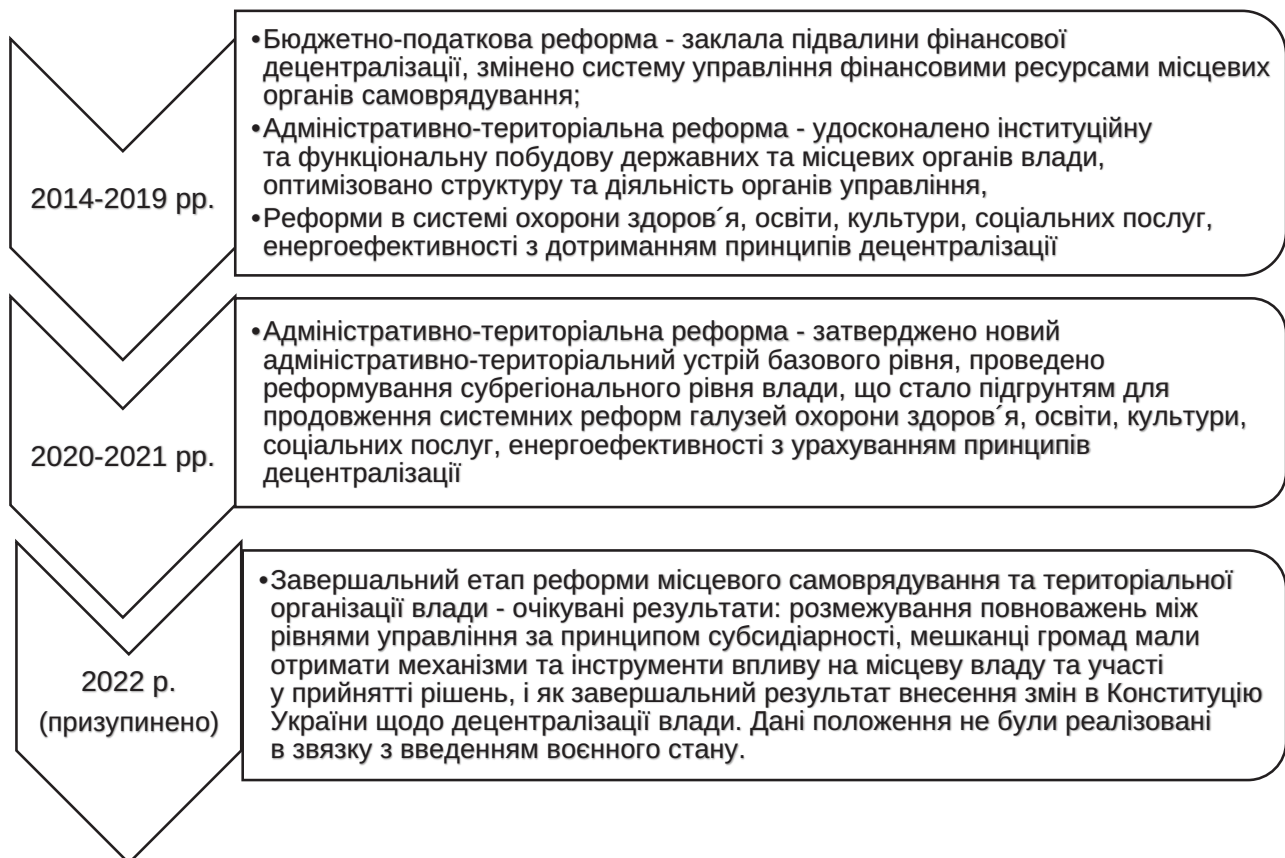

Рис. 1. Етапи реалізації реформи децентралізації влади в Україні

Джерело: сформовано на основі [7]

наслідків протягом 10 місяців також підтверджує фінансову спроможність місцевих органів самоврядування та ефективність системи управління на місцевому рівні.

Проте, як вже зазначалось, за умов воєнного стану змінюються підходи до управління фінансовими ресурсами місцевих органів самоврядування, що в першу чергу обумовлено необхідністю забезпечення обороноздатності країни та дотримання належних соціальних стандартів життя населення.

Відповідно урядом України було прийнято низку законодавчих і нормативно-правових актів, які регламентують процес управління фінансовими ресурсами місцевих органів самоврядування в умовах воєнного стану (рис. 2).

У результаті даних законодавчих змін відбулася певна централізація владної вертикалі, яка створює ризики ухвалення рішень, що стосуються місцевого самоврядування, без попереднього обговорення з його представниками та врахування їхньої думки. Тобто дані законодавчі зміни дещо суперечать обраному раніше курсу децентралізації, проте, в умовах

воєнного стану саме це дозволило органам державної та місцевої влади забезпечити не лише фінансування обороноздатності країни, а оперативно долати наслідки руйнування об'єктів критичної та цивільної інфраструктури, та забезпечувати громадян соціальними послугами на достатньо високому рівні.

Крім того, означені законодавчі зміни дозволили місцевим органам самоврядування територіальних громад, що розташовані на тимчасово непідконтрольних українській владі, тимчасово окупованих територіях або на територіях де ведуться бойові дії частково забезпечувати фінансування мінімально можливого обсягу соціальних послуг, а також в певній мірі нівелювати наслідки колаборації серед представників місцевої влади.

Оцінюючи результативність законодавчих змін відносно управління фінансовими ресурсами місцевих органів самоврядування в умовах воєнного стану слід зазначити, що в період з січня по вересень 2022 р. доходи місцевих бюджетів збільшились на 8039,4 млн. грн. або на 2% в порівнянні з тим самим періодом в 2021 р. (табл. 1). При цьому зауважимо, що

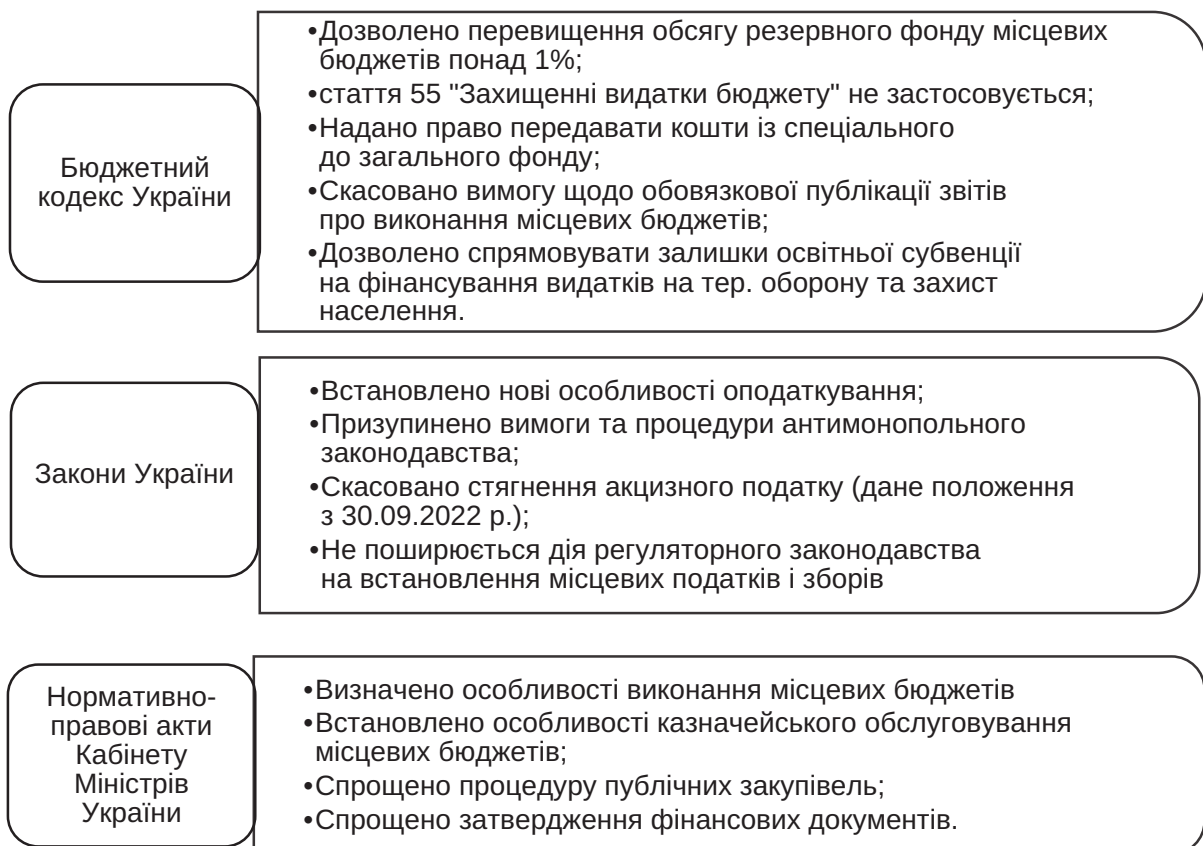

Рис. 2. Ключові зміни в нормах бюджетного законодавства запроваджені в умовах воєнного стану

Джерело: сформовано на основі [9]

за 9 місяців 2022 р. доходи місцевих бюджетів були виконані на 65,7% від уточненого річного плану, а у 2021 р. на 73,7%, що свідчить про зростання економічної напруги в країні та сповільнення темпів наповнення бюджетів всіх рівнів фінансовими ресурсами [10].

В цілому розглядаючи структуру доходів місцевих бюджетів в Україні слід відмітити, що вона повністю відповідає принципам децентралізації, тобто основним джерелом формування доходів місцевих бюджетів є податкові надходження. Так в період з січня по вересень 2022 р. податкові надходження склали майже 70% загальної структури доходів. Даний показник за аналогічний період 2021 р. складав 63,3%.

До ключових факторів, що зумовили зростання податкових надходжень у структурі місцевих бюджетів у 2022 р. слід віднести:

- зростання надходжень від стягнення податку з доходів фізичних осіб, що пов'язано зі збільшенням кількості військовослужбовців, а також із суттєвим зростанням рівня їх заробітної плати. Крім того, згідно з законодавчими нормами роботодавці продовжували сплачувати заробітну плату та нарахування на неї мобілізованим працівникам (на сьогоднішній день ця норма призупинена) [9];
- посилення рівня податкової дисципліни з боку платників податків;
- певна стабілізація економічної активності в регіонах в яких не ведуться бойові дії;
- релокація підприємств з тимчасово окупованої території або з територій активних бойових дій в більш безпечні регіони;
- більшість підприємств, установ та організацій діяльність яких фінансується за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів і які розташовані на тимчасово окупованій території там де це було можливо

продовжували виплату заробітних плат своїм працівникам (в т.ч. при дистанційній роботі або ж оголошувався простій не з вини працівника, коли виплачується не менше, ніж $\frac{2}{3}$ посадових окладів і також із цих сум сплачується ПДФО). До того ж ряд суб'єктів господарювання розташованих на тимчасово окупованих територіях підтримували фінансово своїх працівників і виплачували їм частково або в повному обсязі заробітну плату відповідно сплачуючи і нарахування на неї.

Щодо надходжень міжбюджетних трансфертів, то їх частка в загальній структурі доходної частини місцевих бюджетів у січні-вересні 2022 р. зменшилась на 5,3% або 18361,9 млн. грн. в порівнянні з аналогічним періодом 2021 р. Зменшення надходжень міжбюджетних трансфертів від державних органів влади в структурі місцевих бюджетів обумовлено пріоритетністю видатків на забезпечення обороноздатності країни в умовах воєнного стану, а також стрімким зростанням дефіциту Державного бюджету.

Неподаткові надходження та доходи від операцій з капіталом відіграють другорядну роль у формуванні доходів місцевих бюджетів, що в умовах воєнного стану обумовлено певними адміністративними обмеженнями в системі управління фінансовими ресурсами місцевих органів самоврядування.

Крім того, слід відмітити, що за 9 місяців 2022 р. доходи які акумулюються в загальному фонді місцевих бюджетів збільшились на 26828,9 млн грн або майже 7% в порівнянні з 2021 р. Проте доходи, спеціального фонду місцевих бюджетів за аналогічний період зменшились майже в 2 рази або на 18789,5 млн грн. Така тенденція обумовлена передачею частини дохідних джерел зі спеціального до загального фондів місце-

Таблиця 1

**Склад та структура доходів місцевих бюджетів України
в період січень-вересень 2021–2022 рр.**

	2021		2022	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Податкові надходження	244419,9	63,3	275439,8	69,9
Неподаткові надходження	17955,0	4,7	14177,5	3,6
Доходи від операцій з капіталом	2217,3	0,6	1458,4	0,4
Міжбюджетні трансферти	120902,6	31,3	102540,7	26,0
Цільові фонди	376,0	0,1	294,3	0,1
Разом	385871,2	100	393910,7	100

Джерело [10]

вих бюджетів, адже питання забезпечення поточних та нагальних потреб територіальних громад в умовах воєнного стану постає дуже гостро та потребують оперативного реагування.

Що ж до видатків місцевих бюджетів України, то протягом 9 місяців 2022 р. було профінансовано на 37901,7 млн. грн. або 11% менше від запланованого рівня в порівнянні з аналогічним періодом 2021 р. (табл. 2).

Зважаючи на пріоритетність здійснення видатків з місцевих бюджетів в умовах воєнного стану спостерігається скорочення фінансування економічної діяльності на 24901,8 млн грн, загальнодержавних функцій на 1001,7 млн грн, духовного та фізичного розвитку на 2846,2 млн. грн. в порівнянні з 2021 р.

Однак з червня 2022 р. поступово розширено перелік видатків другої черги фінансування, що забезпечило виділення коштів на фінансування заходів з благоустрою населених пунктів; забезпечення належної роботи пожежної, охоронної сигналізації та систем вентиляції та відеоспостереження; утримання в належному стані внутрішніх та зовнішніх мереж тепло-, водо-, електро-, газо-постачання та водовідведення та їх технічне обслуговування; проведення ремонтно-будівельних робіт з реконструкції та капітального ремонту приміщень для розміщення ВПО; проведення робіт із збереження пам'яток культурної спадщини та пам'яток архітектури; виконання заходів і завдань місцевих програм

розвитку фізичної культури та спорту [9]. Відповідно в 2022 р. майже на 20% видатки на житлово-комунальне господарство в порівнянні з 2021 р. Крім того в зв'язку з введенням військового стану майже в 4 рази або на 3743,9 млн. грн. зросли видатки з місцевих бюджетів на забезпечення громадського порядку, безпеки та судової влади.

Таким чином окреслені вище зміни нормативно-правової бази відносно управління фінансовими ресурсами місцевих органів самоврядування є виправданими і спрямовані на забезпечення стабільного та ефективного фінансування діяльності місцевої влади в умовах воєнного стану.

Висновки. В результаті реалізації реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади було досягнуто одне з ключових завдань, а саме забезпечення фінансової спроможності місцевих бюджетів. Це стало однією з вирішальних передумов, що забезпечило ефективну роботу органів місцевого самоврядування під час повномасштабної війни.

Крім того, законодавчі зміни щодо управління фінансовими ресурсами місцевих органів самоврядування в умовах воєнного стану в короткостроковому періоді довели свою ефективність. Так протягом 2022 р. місцеві бюджети в цілому залишались фінансово стійкими та спроможними забезпечувати невідкладні потреби територіальних громад та їх мешканців, а також частково ліквідувати наслідки, що спричинені війною.

Таблиця 2

**Склад та структура видатків місцевих бюджетів України
в період січень-вересень 2021–2022 рр.**

	2021		2022	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Загальнодержавні функції	32055,6	9,3	31053,9	10,2
Громадський порядок, безпека та судова влада	1108,2	0,4	4852,1	1,6
Економічна діяльність	55087,6	16,1	30185,8	9,9
Охорона навколишнього природного середовища	1082,0	0,3	226,9	0,1
Житлово-комунальне господарство	19230,0	5,7	23336,8	7,6
Охорона здоров'я	18230,0	5,3	17002,8	5,5
Духовний та фізичний розвиток	18128,5	5,3	15282,3	5,0
Освіта	170116,1	49,5	159350,2	52,2
Соціальний захист та соціальне забезпечення	18602,1	5,4	18632,0	6,1
Міжбюджетні трансферти	9382,7	2,7	5626,8	1,8
Разом	343451,3	100	305549,6	100

Джерело [10]

Проте ризики для фінансової стійкості місцевих бюджетів залишаються дуже високими, що обумовлено продовженням бойових дій на території України, окупацією значної кількості територій країни, руйнацією об'єктів критичної та цивільної інфраструктури у всіх без виключення регіонах, стрімким економічним спадом в реальному секторі економіки тощо. Тому поряд з коригуванням нормативно-правової бази щодо управління фінансовими ресурсами місцевої та державної влади з урахуванням поточної ситуації на фронті та в економіці країни місцевим органам влади потрібно

розвивати міжмуніципальне партнерство, міжнародне муніципальне партнерство, що дасть можливість залучати додаткові фінансові та матеріальні ресурси. Також доцільно в рамках реалізації політики децентралізації влади продовжити секторальні реформи в напрямі безпеки, енергоефективності, освіти, медицини, соціальних послуг тощо. Саме такий комплексний підхід забезпечуватиме подальше протистояння військовій агресії та гарантуватиме створення надійних основ відновлення територіальних громад та країни в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64/2022 від 24.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 13.11.2022).
2. Возняк Г. В., Жеребило І. В. Формування фінансово спроможних територіальних громад: ризики децентралізації. *Фінанси України*. 2020. № 1. С. 73–82. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2020.01.073>.
3. Малиняк Б. С. Бюджетне планування і пріоритети розвитку громад: інструменти гармонізації та проблеми їх застосування. *Фінанси України*. 2020. № 3. С. 94–110. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2020.03.094>.
4. Мартиненко В. Специфіка управління власними доходами місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2019. Вип. 3. С. 51–61. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2019.03.051>.
5. Пелехатий А. Інституційно-правове забезпечення формування та реалізації бюджетної політики розвитку територій України. *Світ фінансів*. 2020. № 1. С. 140–151. DOI: <https://doi.org/10.35774/sf2020.01.140>.
6. Очікується новий План дій ради Європи для України з вектором розвитку місцевого самоврядування. Децентралізація. 28.11.2022. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15806> (дата звернення: 13.11.2022).
7. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p> (дата звернення: 13.11.2022).
8. Навіщо децентралізація? Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/about> (дата звернення: 13.11.2022).
9. Особливості бюджетного процесу в умовах воєнного стану. Децентралізація. 08.08.2022. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14654> (дата звернення: 14.11.2022).
10. Структура доходів та видатків місцевих бюджетів. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=9&year=2021/2022&budgetType=LOCAL> (дата звернення: 14.11.2022).

REFERENCES:

1. Pro vvedeniya voyennogo stanu v Ukraine [About introduction of martial law in Ukraine]: Ukaz Prezidenta Ukrainy № 64/2022 vid 24.02.2022. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>. (in Ukrainian)
2. Voznyak, G. & Gerebilo, I. (2020) Formuvannya finansovo spromozhnykh terytorial'nykh hromad: ryzyky detsentralizatsiyi [Formation of financially capable territorial communities: risks of decentralization]. *Finances of Ukraine*. № 3. P. 73–82. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2020.01.073> (in Ukrainian)
3. Malyniak, B. (2020) Byudzhethne planuvannya i priorytety rozvytku hromad: instrumenty harmonizatsiyi ta problemy yikh zastosuvannya [Budget planning and community development priorities: harmonization tools and problems of their application]. *Finances of Ukraine*. № 1. P. 94–110. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2020.03.094> (in Ukrainian)
4. Martynenko, V. (2019) Spetsyfyka upravlinnia vlasnymy dokhodamy mistsevykh biudzetiv v umovakh finansovoi detsentralizatsii [Specificity of managing local budgets' own revenues in the context of financial decentralization]. *The Herald of Ternopil National Economic University*. № 3. P. 51–61. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2019.03.051> (in Ukrainian)
5. Pelekhatty, A. (2020) Instytutsiyno-pravove zabezpechennya formuvannya ta realizatsiyi byudzhethnoyi polityky rozvytku terytoriy Ukrainy [Institutional and legal support for the formation and implementation of the budget-

ary policy of the territories development in Ukraine]. *Finances of Ukraine*, № 1. P. 140–151. DOI: <https://doi.org/10.35774/sf2020.01.140>. (in Ukrainian)

6. Ochikuyet'sya novyy Plan diy rady Yevropy dlya Ukrayiny z vektorom rozvytku mistsevoho samovryaduvannya [A new Action Plan of the Council of Europe for Ukraine with a vector of local self-government development is expected]. *Detsentralizatsiya – Decentralization*. 28.11.2022. Available at: <https://decentralization.gov.ua/news/15806>. (in Ukrainian)

7. Pro skhvalennya Kontseptsiyi reformuvannya mistsevoho samovryaduvannya ta terytorial'noyi orhanizatsiyi vlady v Ukrayini [On the approval of the Concept of reforming local self-government and territorial organization of power in Ukraine]: *Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny № 333-r vid 01.04.2014*. Available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p>. (in Ukrainian)

8. Navishcho detsentralizatsiya? [Why decentralization]. *Detsentralizatsiya – Decentralization*. Available at: <https://decentralization.gov.ua/about> (in Ukrainian)

9. Osoblyvosti budzhetnogo protsesu v umovah voyennogo stanu [Peculiarities of the budget process under martial law]. *Detsentralizatsiya – Decentralization* 08.08.2022. Available at: <https://decentralization.gov.ua/news/14654>. (in Ukrainian)

10. Struktura dokhodiv mistsevykh byudzhativ [Structure of revenues of local budgets]. *Derzhavnyy veb-portal byudzhetu dlya hromadyan – State budget web portal for citizens* Available at: <https://openbudget.gov.ua/?month=9&year=2021/2022&budgetType=LOCAL>. (in Ukrainian)